



Силабус
навчальної дисципліни
Практикум вокально-хорової підготовки
2021-2022 навчальний рік

Освітня програма Середня освіта (музичне мистецтво та англійська мова)
Спеціальність 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Викладач (і)	Смаковський Ю.В., <i>(пост. голосу)</i> Бурназова В.В., <i>(пост. голосу)</i> Григор'єва В.В., Єгорова У.Є., <i>(пост. голосу)</i> Омельченко А.І., Косенко П.Б. <i>(пост. голосу)</i>
Посилання на сайт	
Контактний тел.	
E-mail викладача:	
Графік консультацій	

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Індивідуальні заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
6/180	12	12	156	залік

Семестр: V-VIII

Мова навчання: українська

Ключові слова: стрій, ансамбль, звукоутворення, диригентська схема, амплітуда, хорова партитура, виконавська воля.

Мета та предмет курсу:

Мета - удосконалення диригентської та вокально-хорової підготовки студентів, майбутніх вчителів музики-хормейстерів, підготовка їх до майбутньої музично-педагогічної діяльності; удосконалення навичок академічного вокалу; формування зазначених програмних компетенцій; сприяння всебічному розвитку музичних здібностей, творчої ініціативи й уяви, образної мови, музичного мислення, артистизму; виховання музичного смаку, національної самосвідомості засобами вокально-хорового репертуару у т.ч. що складається із творів композиторів регіонального значення (Запорізький край, Північне Приазов'я); формування особистості музиканта-педагога, його професійної ерудиції.

Предмет – методи і прийоми вокально-хорової роботи.

Компетентності та програмні результати навчання:

№ з/п	Програмні компетентності	Компетенції*	Результати навчання
1	загальні	ЗК 1. Соціальні та загальнокультурні Здатність до формування національної самосвідомості, соціальної відповідальності; додержання правових та етичних норм, правил культури поведінки у стосунках з людьми. Здатність до постійного фізичного і духовного самовдосконалення. Здатність до збереження і примноження історичної спадщини, національних культурних традицій.	ПРН 1. Володіти базовими знаннями з циклу гуманітарної підготовки, які сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості. ПРН 2. Вирішувати фахові завдання з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці та навколишнього середовища, збереження життя, здоров'я та працездатності суб'єктів професійної діяльності.
2		ЗК3. Міжособистісні Здатність до міжособистісної взаємодії. Здатність працювати в команді та автономно, виявляти ініціативу та лідерські якості. Здатність до критики й самокритики.	ПРН 8. Демонструвати практичні навички роботи у команді, здійснення ефективного психологічного впливу на членів групи, подолання труднощів у сфері спільної діяльності, розв'язання конфліктів. ПРН 9. Організовувати процес власної професійної діяльності і самоосвіти. ПРН 10. Рефлексивне ставлення до себе, здатність до самостійного пошуку помилок, оцінки своєї поведінки і результатів власного мислення, результатів праці й поведінки інших суб'єктів професійної діяльності.
3		ЗК 4. Системні Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. Здатність використовувати набуті знання, вміння та	ПРН 11. Пізнавати дійсність, переводячи знання про одинокі й окремі знання про загальне і навпаки; отримувати безпосередню інформацію про об'єкти у формі індивідуальних

		навички для вирішення професійних завдань, виходячи з конкретних практичних ситуацій. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).	конкретно-чуттєвих образів через здатність до відчуттів сприйняттям і уявленням. ПРН 12. Застосовувати професійні знання, вміння та навички для розв'язання практичних завдань, що виникають під час педагогічної діяльності та у повсякденному житті.
4	фахові	ФК 1. Мотиваційна Здатність до усвідомлення значення майбутньої професії в соціальному та особистісному контекстах, сутності основних проблем дисциплін, що визначають зміст освіти за фахом, їх взаємозв'язок у цілісній системі знань.	ПРН 14. Бути придатним до педагогічної діяльності, включаючи рівень розвитку здібностей і характер мотиваційної сфери, джерелом якої виступають відповідні естетичні ідеали, прагнення, переконання, установки, наміри, життєві цілі і цінності.
5		ФК 4. Музично-виконавська Здатність здійснювати виконавську діяльність на базі професійних знань та навичок гри на музичному інструменті, сольного та хорового співу, хорового диригування, оркестрової та ансамблевої гри.	ПРН 18. Демонструвати наявність спеціальних музичних здібностей, таких як звуковисотний і тембровий слух, відчуття ритму, музична пам'ять, загальна музикальність. ПРН 19. Здійснювати слуховий аналіз, підбирати мелодії в межах програми загальноосвітньої школи і акомпанемент до них, транспонувати, перекладати і аранжувати невеликі за обсягом хорові та інструментальні твори для різного складу виконавців. ПРН 20. Демонструвати артистизм, виконавську культуру та технічну майстерність на належному фаховому рівні під час інструментального музикування, вокальної та диригентської діяльності; володіти навичками хорового співу, оркестрової та ансамблевої гри, репетиційної роботи та концертних виступів.

6		ФК 5. Управлінська активність Здатність демонструвати базові навички управлінської діяльності в освітньому закладі під час організації музичного навчання та позаурочної культурно-масової роботи.	ПРН 21. Володіти базовими знаннями і практичними навичками організаційної та творчої роботи з колективом, виявляти розуміння принципів постановки та оформлення культурно-дозвілєвих заходів у школі.
---	--	--	---

Зміст курсу:

Блок «Хорове диригування»

Змістовий модуль № 1. Диригування творів великої форми.

Транспортування творів шкільного репертуару на тон вгору і вниз. Читання з аркушу шкільних пісень (5-6 класи).

Змістовий модуль № 2. Твори великої форми.

Прийоми диригування речитативів і сольних партій в оперних сценах. Набуття початкових навичок практичної роботи з навчальним хором. Дроблення основної метричної одиниці в розмірах $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{2}{4}$ у повільному русі. Відпрацювання прийомів плавного звуковедення в дуже повільних темпах.

Змістовий модуль № 3. Практична робота студента-диригента в хоровому класі.

Практична робота студента-диригента в хоровому класі. Показ елементів розучування хорового твору. Практична робота студента-диригента в хоровому класі. Використання репетиційного жесту.

Змістовий модуль № 4. Основні прийоми техніки диригування поліфонічних творів.

Удосконалення техніки диригування в складних та змішаних розмірах ($\frac{9}{8}$, $\frac{9}{4}$ за дев'яти- і тридольною схемами; $\frac{12}{4}$, $\frac{12}{8}$ за дванадцяти- і чотиридольною схемами).

Чергування простих і складних розмірів в хоровій партитурі.

Техніка диригування хорових творів із поліфонічною фактурою.

Змістовий модуль 5. Вивчення творів шкільного репертуару

Вивчення шкільного репертуару. Використання репетиційного жесту у творах шкільного репертуару.

Транспортування пісень шкільного репертуару.

Розучування піснi шкільного репертуару з навчальним хором із використанням підготовленої наочності.

Змістовий модуль 6. Практична робота студента-диригента в хоровому класі

Засвоєння прийомів, необхідних у майбутній репетиційній роботі з навчальним хором.

Робота над змістовністю диригентського жесту, логікою виконання та навичками мислити музичними фразами.

Диригентське втілення музичного твору в процесі роботи з навчальним хором.

Блок «Хоровий клас»

Змістовний модуль № 1. Хоровий ансамбль як елемент хорової звучності

Зовнішні і внутрішні передумови створення ансамблю. Ансамбль як засіб художньої виразності в хоровому співі. Частковий ансамбль хору. Загальний ансамбль хору.

Змістовний модуль № 2. Види хорових ансамблів

Ансамбль залежно від теситурних умов (природний і штучний). Ансамбль в хорі залежно від фактури викладу твору. Ансамбль у творах гармонічного і гомофонно-гармонічного складу. Ансамбль у поліфонічних творах (підголосково-поліфонічних, контрастно-поліфонічних, імітаційних).

Змістовний модуль № 3. Процес розучування хорового твору

Початкове ознайомлення колективу з твором. Робота над основними елементами вокально-хорової техніки. Засоби і прийоми в процесі роботи над технічним і художніми компонентами твору. Робота з різними хоровими групами.

Змістовний модуль № 4. Методи розучування хорового твору

Спів з супроводом і без супроводу. Спів гармонічних послідовностей партитури поза ритмом. Мелодекламація, скоромовка. Роль диригентського жесту в процесі розучування твору.

Змістовний модуль № 5. Методи розучування хорового твору

Активне прослуховування за допомогою «внутрішнього» слуху. Творча єдність і взаєморозуміння диригента з колективом. Технічне, виразне диригування і його значення в процесі розучування твору з хором.

Змістовний модуль № 6. Принципи підбору програми

Особливості роботи над одним твором і над цілою програмою. Урахування вокально-хорових особливостей твору. Урахування теситурних і інтонаційних особливостей творів. Тематична спрямованість хорових концертів.

Блок «Постановка голосу»

Змістовний модуль 1. «Навчальна діяльність студентів».

Функція гортані під час співу.

Два механізми в роботі гортані (зміщення гортані в цілому та робота внутрішніх м'язів гортані). Наукові та емпіричні дані про положення гортані під час співу. Індивідуальний підхід до корекції положення гортані у співі. Причини взаємозв'язку довжини надставної трубки й типу голосу. Механізм дії

положення гортані на роботу голосниць і дихання у співі. Практичні висновки з науково-лабораторних спостережень.

Робота артикуляційного апарата вокаліста, дикція та вимова у співі.

Робота артикуляційного апарата у співі й мові. Артикуляція при переході від мови до співу. Рентгенологічні спостереження за артикуляцією співаків. Положення гортані у співі й мові. М'яке піднебіння у мові й співі. Функція глотки у мові й співі. Форма рота у мові й співі. Фонетичний метод виховання голосу. Вокальна мова. Зв'язок манери співу з фонетикою національної мови й вимовою в єдиній шкалі акцентів музичного мовлення.

Змістовий модуль 2. «Вокально-сценічна діяльність студентів».

Робота над видами вокалізації.

Вокалізація (італ. – *vocalizzazione*) — виконання мелодії на одних голосних звуках або розспівування окремих складів якогось слова; способи виявлення досконалості співу. Види вокалізації (кантилена, рухливість, трель, філіровка). Роль вправ і вокалізів у вихованні здатності до вокалізації. Кантилена як основа вокальної музики. Прийоми співу *legato* й *portamento* у кантилені. Зв'язок кантиленного співу з вірним голосоутворенням. Рухливість — уміння співати в швидкому русі. Колоратурна техніка як необхідна якість професійного вокаліста. Робота над рухливістю. Трель: її види й техніка виконання. Філірування. Методологія філірування звука. Одностороннє й двостороннє філірування.

Підготовка до контрольних заходів (робота на сцені).

Формування у студентів навичок вокально-сценічної майстерності (культури співу, артистизму, сценічної поведінки) на модулях (заліках, екзаменах), академічних концертах, лекціях- концертах у загальноосвітніх та музичних школах, на різноманітних конкурсах і фестивалях.

Змістовий модуль 3. «Навчальна діяльність студентів».

Робота над видами вокалізації.

Анатомія тембру. Основний тон і обертони. Звуковий спектр. Явища резонансу та реверберації. Темброві характеристики голосу співака: дзвінкість, політність, яскравість. Недоліки тембру, пов'язані з порушенням природного *vibrato* (надмірність або відсутність *vibrato*). Акустичне та фізіологічне розуміння *vibrato*. Робота над усуненням тремоляції, гойдання голосу. Втрата якостей тембру, зумовлена форсованим звучанням голосу. Динамічний діапазон як ознака сили голосу співака. Затиснутий, плоский, горловий, гугнявий, глухий та ін. недоліки тембру та прийоми їх усунення. Тембр і емоції. Вплив способів звукоутворення на темброві якості. Роль вправ і репертуару в розвитку тембрових якостей голосу співака.

Виховання вокального слуху.

Види музичного слуху (звуковисотний, мелодичний, гармонічний, поліфонічний, тембро-динамічний, фактурний, внутрішній). Вокальний слух як історичний феномен (І. Котляревський). Вокальний слух як перцептивний

процес (О. Костюк). Вокальний слух як здатність не лише розрізняти особливості правильного чи неправильного співу, а й відчувати роботу голосового апарата, м'язово сприймати чужий спів (Л. Дмитрієв). Прийоми і методи розвитку звуковисотного слуху. Способи формування вокально-слухових уявлень. Виховна роль прийому сольфеджування (у тому числі під час виконання вокалізів) у формуванні вокального слуху. Високорозвинений вокальний слух як результат уявлень про еталон співу засобами корелювання м'язових відчуттів зі звуковими результатами (І. Колодуб).

Змістовий модуль 4. «Вокально-сценічна діяльність студентів»

Створення художнього образу.

Розвиток аспектів художньо-образного мислення співака. Продумування образної системи твору (асоціації, настрої, емоційний стан). Осмислення музичної тканини твору (логіка розвитку думки, особливості мелодії, ритму, фактури, динаміки, агогіки, форми, кульмінацій). Винайдення найдосконаліших засобів вокально-технічного втілення твору та його художнього змісту. Художній образ вокального твору як єдність матеріального, духовного й логічного. Інтенаційний стрій вокального твору як естетична категорія, що поєднує емоційне та раціональне (Б. Асаф'єв). Переживання виражальної суті художнього образу, вміння втілити його у вольовому акт творчості.

Підготовка до контрольних заходів (робота на сцені).

Формування у студентів навичок вокально-сценічної майстерності (культури співу, артистизму, сценічної поведінки) на модулях (заліках, екзаменах), академічних концертах, лекціях-концертах у загальноосвітніх та музичних школах, на різноманітних конкурсах і фестивалях.

Методи навчання:

- 1) За джерелами передачі й характером сприйняття інформації:
 - 1.1. Словесні: пояснення, бесіда (вступна, бесіда-повторення, репродуктивна, евристична).
 - 1.2. Наочні: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.
 - 1.3. Практичні: вправи, практичні роботи.
2. За основними дидактичними завданнями, які необхідно вирішувати на конкретному етапі навчання: методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування отриманих знань, умінь і навичок.
3. За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, проблемного викладу, частково-пошукові.
4. Методи стимулювання навчальної діяльності:
 - 4.1. метод створення ситуації новизни навчального матеріалу;
 - 4.2. метод опори на життєвий досвід здобувачів.
5. Бінарні методи:
 - 5.1. Методи викладання: інструктивно-практичний; пояснювально-спонукаючий.

5.2. Методи навчання: метод ескізної роботи над твором, метод звукового регулювання.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):

Політика курсу ґрунтується на засадах академічної доброчесності та визначається системою вимог до студента при вивченні дисципліни (правила поведінки на заняттях, пропуски, користування мобільним телефоном тощо).

Навчальні заняття мають практико-орієнтоване спрямування та засновані на моделюванні ситуацій та умов роботи, наближених до реальної діяльності студента під час самостійної роботи із навчальним хором.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність:

Мультимедіа. мережа Інтернет.

Система оцінювання та вимоги:

Хорове диригування (VII-VIII семестри)

№ з/п	Вид діяльності	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць	Сума балів
1	Відвідування індив. занять	1	10	10
2	Активна діяльність студента під час індивід. заняття	4	10	40
3	Самостійна робота (виконання домашнього завдання)	5	10	50
4	Підсумковий контроль – залік	100	1	100

Максимальний рейтинговий показник становить **100 балів**.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ДИСЦИПЛІНИ

Хорове диригування (VII-VIII семестр)

Поточне оцінювання та самостійна робота								
Змістовий модуль 1(5)		Змістовий модуль 2 (6)			Змістовий модуль 3 (7)			
Т 1	Т 2	Т3	Т 4	Т5	Т6	Т 7		
5	5	6	6	6	6	6		

Змістовий модуль 4 (8)				Змістовий модуль 5 (9)			Змістовий модуль 6 (10)		
Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	Т 13	Т 14	Т 15	Т 16	Т 17
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6

Змістовий модуль № 1. Диригування творів великої форми

Тема 1. Транспортування творів шкільного репертуару на тон вгору і вниз - **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 2** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 2** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 2. Читання з аркушу шкільних пісень (5-6 класи) - **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 2** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 2** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Змістовий модуль № 2. Твори великої форми.

Тема 3. Прийоми диригування речитативів і сольних партій в оперних сценах - **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 2** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 4. Набуття початкових навичок практичної роботи з навчальним хором - **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 2** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 5. Дроблення основної метричної одиниці в розмірах $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{2}{4}$ у повільному русі. Відпрацювання прийомів плавного звуковедення в дуже повільних темпах - **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 2** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Змістовий модуль № 3. Практична робота студента-диригента в хоровому класі.

Тема 6. Практична робота студента-диригента в хоровому класі. Показ елементів розучування хорового твору - **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 2** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 7. Практична робота студента-диригента в хоровому класі. Використання репетиційного жесту - **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 2** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Змістовий модуль № 4. Основні прийоми техніки диригування поліфонічних творів

Тема 8. Удосконалення техніки диригування в складних та змішаних розмірах ($\frac{9}{8}$, $\frac{9}{4}$ за дев'яти- і тридольною схемами; $\frac{12}{4}$, $\frac{12}{8}$ за дванадцяти- і чотиридольною схемами) - **1 бал** за

присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 3** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 9. Чергування простих і складних розмірів в хоровій партитурі - **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 3** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 10. Диригування «на раз» у розмірах $\frac{3}{4}$, $\frac{3}{8}$, $\frac{2}{4}$, $\frac{5}{8}$. Відпрацювання чіткості жесту в творах дуже швидкого темпу - **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 3** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 11. Удосконалення техніки диригування в складних та змішаних розмірах (9/8, 9/4 за дев'яти- і тридольною схемами; 12/4, 12/8 за дванадцяти- і чотиридольною схемами) - **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 3** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Змістовий модуль 5. Практична робота студента-диригента в хоровому класі

Тема 12. Практична робота студента-диригента в хоровому класі. Показ елементів розучування хорового твору - **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 2** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 13. Практична робота студента-диригента в хоровому класі. Показ елементів розучування хорового твору. - **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 2** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 14. Практична робота студента-диригента в хоровому класі. Показ елементів розучування хорового твору.- **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 2** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Змістовий модуль 6. Практична робота студента-диригента в хоровому класі

Тема 15. Практична робота студента-диригента в хоровому класі. Показ елементів розучування хорового твору - **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 2** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 16. Практична робота студента-диригента в хоровому класі. Показ елементів розучування хорового твору - **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 2** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 4** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 17. Практична робота студента-диригента в хоровому класі. Показ елементів розучування хорового твору - **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 2** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Здобувач освіти може *підвищити оцінку* шляхом вивчення на індивідуальному занятті партитур підвищеної складності.

Студент, який успішно виконав усі види роботи поточного контролю, має можливість набрати максимально **100 балів** за період роботи до екзамену.

Критерії оцінювання індивідуальної роботи

Максимальний бал отримує здобувач вищої освіти, який засвоїв практичний матеріал, чітко володіє термінологічним апаратом, засобами мануальної техніки; використовує засвоєну техніку для виконання конкретних практичних завдань, розв'язання ситуацій.

Мінімальний бал отримує здобувач вищої освіти, який не повністю засвоїв практичний матеріал, не досконало володіє мануальною технікою, невпевнено орієнтується у диригентській термінології, відсутній самостійний підхід до виконання завдань.

Не отримує бали здобувач вищої освіти, який не опанував практичний матеріал з відповідних тем індивідуальних занять, не знає основних понять і термінів, не орієнтується в диригентських схемах, відсутня підготовка домашнього завдання.

Хоровий клас V-VIII семестр

Поточне оцінювання та самостійна робота										
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3					
T 1	T 2	T3	T 4	T5	T6	T 7	T 8			
5	5	5	5	5	5	5	5			
Змістовий модуль 4			Змістовий модуль 5				Змістовий модуль 6			
T 9	T 10	T11	T12	T13	T14	T 15	T 16	T 17	T 18	T 19
5	5	5	6	6	5	5	5	6	6	6
Змістовий модуль 7				Змістовий модуль 8				Змістовий модуль 9		
T 20	T 21	T 22	T 23	T 24	T 25	T 26	T 27	T 28	T 29	T 30
7	7	6	6	7	7	6	6	7	7	6
Змістовий модуль 10										
T 31	T 32	T 33	T 34							
7	7	7	7							

Форми та зміст поточного контролю (за темами)

Змістовий модуль 1. Стрій і виховання слуху в хорових співаків

Тема 1. Значення строю в хоровому співі. Темперований та зонний стрій - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 2 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 2. Ладові закономірності відхилень від темперованого строю у виконавців на не темперованих в співі - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 2 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 3. Мелодичний та гармонічний стрій хору в творі - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 2 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Змістовий модуль 2. Стрій та художні особливості хорового твору

Тема 4. Стрій та характер звуку. Стрій і теситурні умови партій - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 2 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 5. Стрій і ритмічний малюнок. Стрій і мелодико-інтонаційний склад - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 2 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Змістовий модуль 3. Передумови хорового строю

Тема 6. Унісон у хоровій партії - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 2 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 7. Зовнішні і внутрішні передумови хорового строю. Зв'язок строю з ладово-гармонічним фактором - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 2 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 8. Настроювання на ладотональності, і точність сприйняття тону. Використання фортепіано в роботі над строем - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 2 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Змістовий модуль 4. Принципи інтонування інтервалів і акордів

Тема 9. Принципи інтонування ступеней мажору і мінору залежно від їх функціонального значення - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 2 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 10. Інтонування мажорного і мінорного тризвуку та їх обернень, домінантсептакорду та його обернень і зменшеного септакорду - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 2 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 11. Правила інтонування діатонічних і хроматичних півтонів - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 2 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Змістовий модуль 5. Хоровий ансамбль як елемент хорової звучності

Тема 12. Зовнішні і внутрішні передумови створення ансамблю - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 3 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 13. Ансамбль як засіб художньої виразності в хоровому співі - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з

аркушу; 3 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 14. Частковий ансамбль хору - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 2 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 15. Загальний ансамбль хору - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 2 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Змістовий модуль 6. Види хорових ансамблів

Тема 16. Ансамбль залежно від теситурних умов (природний і штучний) -1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 2 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 17. Ансамбль в хорі залежно від фактури викладу твору - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 3 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 18. Ансамбль у творах гармонічного і гомофонно-гармонічного складу - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 3 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 19. Ансамбль у поліфонічних творах (підголосково-поліфонічних, контрастно-поліфонічних, імітаційних) - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 3 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Змістовий модуль 7. Процес розучування хорового твору

Тема 20. Початкове ознайомлення колективу з твором - 1 бал за присутність на практичному занятті; 3 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 3 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 21. Робота над основними елементами вокально-хорової техніки - 1 бал за присутність на практичному занятті; 3 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 3 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 22. Засоби і прийоми в процесі роботи над технічним і художніми компонентами твору - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 3 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 23. Робота з різними хоровими групами - 1 бал за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 3 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Змістовий модуль 8. Методи розучування хорового твору

Тема 24. Спів з супроводом і без супроводу - 1 бал за присутність на практичному занятті; 3 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 3 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 25. Спів гармонічних послідовностей партитури поза ритмом -1 бал за присутність на практичному занятті; 3 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 3 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 26. Мелодекламація, скоромовка - 1 **бал** за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 3 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 27. Роль диригентського жесту в процесі розучування твору - 1 **бал** за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 3 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Змістовий модуль 9. Методи розучування хорового твору

Тема 28. Активне прослуховування за допомогою «внутрішнього» слуху - 1 **бал** за присутність на практичному занятті; 32 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 3 бал – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 29. Творча єдність і взаєморозуміння диригента з колективом - 1 **бал** за присутність на практичному занятті; 3 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 3 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 30. Технічне, виразне диригування і його значення в процесі розучування твору з хором - 1 **бал** за присутність на практичному занятті; 2 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 3 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Змістовий модуль 10. Принципи підбору програми

Тема 31. Особливості роботи над одним твором і над цілою програмою - 1 **бал** за присутність на практичному занятті; 3 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 3 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 32. Урахування вокально-хорових особливостей твору - 1 **бал** за присутність на практичному занятті; 3 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 3 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 33. Урахування теситурних і інтонаційних особливостей творів - 1 **бал** за присутність на практичному занятті; 3 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 3 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 34. Тематична спрямованість хорових концертів - 1 **бал** за присутність на практичному занятті; 3 бали - за вміння працювати з хоровою партитурою та читати з аркушу; 3 бали – за самостійну підготовку до практичного заняття та виконане домашнє завдання.

Здобувач освіти може *підвищити оцінку* шляхом самостійного вивчення хорових партитур та роботи з окремими хоровими партіями.

Студент, який успішно виконав усі види роботи поточного контролю, має можливість набрати максимально **100 балів** за період роботи до заліку.

Критерії оцінювання практичної роботи

Максимальний бал отримує здобувач вищої освіти, який засвоїв практичний матеріал, має навички роботи із хоровою партитурою; використовує засвоєні вміння у процесі співу в хоровому ансамблі.

Мінімальний бал отримує здобувач вищої освіти, який не повністю засвоїв практичний матеріал, має мінімальні навички роботи із хоровою партитурою; не може співати у хоровому ансамблі.

Не отримує бали здобувач вищої освіти, який не опанував практичний матеріал з відповідних тем практичних занять, не знає основних понять і термінів, не відвідував практичні заняття з хорового класу.

Постановка голосу (V-VIII семестр)

Поточне оцінювання та самостійна робота											
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3			
T 1	T 2	T3	T 4	T5	T6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11	T 12
6	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	7
Змістовий модуль 4			Змістовий модуль 5		Змістовий модуль 6		Змістовий модуль 7		Змістовий модуль 8		
T 13	T 14	T 15	T 16	T 17	T 18	T 19	T 20	T 21	T 22	T 23	
7	7	7	12	12	12	12	13	13	13	13	

Змістовий модуль 1. Навчальна діяльність студентів.

Тема 1. Діапазон та регістри голосу- **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 3** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 2** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 2.Розміщення перехідних та примарних тонів голосу - **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 3** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 2** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 3.Типи атаки звуку - **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 3** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 2** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 4.Взаємозв'язок співацького дихання, польотності голосу й атаки звуку - **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 3** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 2** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Змістовий модуль 2. Вокально-сценічна діяльність студентів.

Тема 5.Самостійна робота вокаліста. **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 3** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 2** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 6.Робота над літературним текстом (пізнавальна, аналітична та дикційна, орфоепічна). Аналіз музичного тексту (стиль, жанр, форма, особливості мелодичної та гармонійної будови й розвитку, тип акомпанементу). **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 3** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 7. Аналіз музичного тексту (стиль, жанр, форма, особливості мелодичної та гармонійної будови й розвитку, тип акомпанементу) - **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 3** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 8.Формування у студентів навичок вокально-сценічної майстерності (культури співу, артистизму, сценічної поведінки) на модулях (заліках, екзаменах), академічних концертах, лекціях- концертах у загальноосвітніх та музичних школах, на різноманітних конкурсах і фестивалях. **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 3** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Змістовий модуль 3. Навчальна діяльність студентів.

Тема 9.Класифікація голосів. **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 3** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 10.Комбіновані типи звучання й тембровий естрадний спів. Класифікація дитячих голосів. **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 3** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 11.Роль резонаторів у співі. **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 3** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 12.Залежність величини імпедансу від довжини ротоглоткового каналу, його анатомічних особливостей. **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 3** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Змістовий модуль 4. Вокально-сценічна діяльність студентів.

Тема 13.Готовність до сценічного виступу. Психологічна характеристика вокально-виконавської діяльності та вокальний професіоналізм як форма готовності до сценічного виступу. **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 3** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 14.Виявлення потенційних помилок і когнітивний (мислений) аналіз майбутнього виступу. Позитивний емоційний компонент оптимального концертного стану. **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 3** - за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Тема 15.Підготовка до контрольних заходів (робота на сцені). Формування у студентів навичок вокально-сценічної майстерності (культури співу, артистизму, сценічної поведінки) на модулях (заліках, екзаменах). **1 бал** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 3** -

за активну діяльність під час індивід. заняття; **від 0 до 3** – за самостійну підготовку до індивід. заняття та виконане домашнє завдання.

Змістовий модуль 5. Навчальна діяльність студентів.

Тема 16.Готовність до сценічного виступу. Психологічна характеристика вокально-виконавської діяльності та вокальний професіоналізм як форма готовності до сценічного виступу - **2 бали** за присутність на індивідуальному занятті; **від 0 до 4** - за активну діяльність під час індивід. заняття з урахуванням сценічної роботи; **від 0 до 6** – за участь у сценічній роботі.

Тема 17.Формування у студентів навичок вокально-сценічної майстерності на академічних концертах, лекціях- концертах у загальноосвітніх та музичних школах, на різноманітних конкурсах і фестивалях. 2 бали за присутність на індивідуальному занятті; від 0 до 4 - за активну діяльність під час індивід. заняття з урахуванням сценічної роботи; від 0 до 6 – за участь у сценічній роботі.

Змістовий модуль 6. Вокально-сценічна діяльність студентів.

Тема 18.Підготовка до контрольних заходів (робота на сцені). Формування у студентів навичок вокально-сценічної майстерності (культури співу, артистизму, сценічної поведінки) на модулях (заліках, екзаменах). 2 бали за присутність на індивідуальному занятті; від 0 до 4 - за активну діяльність під час індивід. заняття з урахуванням сценічної роботи; від 0 до 6 – за участь у сценічній роботі.

Тема 19.Формування у студентів навичок вокально-сценічної майстерності на академічних концертах, лекціях- концертах у загальноосвітніх та музичних школах, на різноманітних конкурсах і фестивалях. 2 бали за присутність на індивідуальному занятті; від 0 до 4 - за активну діяльність під час індивід. заняття з урахуванням сценічної роботи; від 0 до 6 – за участь у сценічній роботі.

Змістовий модуль 7. Навчальна діяльність студентів.

Тема 20.Виявлення потенційних помилок і когнітивний (мислений) аналіз майбутнього виступу. Позитивний емоційний компонент оптимального концертного стану. 2 бали за присутність на індивідуальному занятті; від 0 до 5 - за активну діяльність під час індивід. заняття з урахуванням сценічної роботи; від 0 до 6 – за участь у сценічній роботі.

Тема 21.Підготовка до контрольних заходів (робота на сцені). Формування у студентів навичок вокально-сценічної майстерності (культури співу, артистизму, сценічної поведінки) на модулях (заліках, екзаменах). 2 бали за присутність на індивідуальному занятті; від 0 до 5 - за активну діяльність під час індивід. заняття з урахуванням сценічної роботи; від 0 до 6 – за участь у сценічній роботі.

Змістовий модуль 8. Вокально-сценічна діяльність студентів.

Тема 22.Готовність до сценічного виступу. Психологічна характеристика вокально-виконавської діяльності та вокальний професіоналізм як форма готовності до сценічного виступу. 2 бали за присутність на індивідуальному занятті; від 0 до 5 - за активну діяльність під час індивід. заняття з урахуванням сценічної роботи; від 0 до 6 – за участь у сценічній роботі.

Тема 23.Формування у студентів навичок вокально-сценічної майстерності на академічних концертах, лекціях- концертах у загальноосвітніх та музичних школах, на різноманітних конкурсах і фестивалях. 2 бали за присутність на індивідуальному занятті; від 0 до 5 - за активну діяльність під час індивід. заняття з урахуванням сценічної роботи; від 0 до 6 – за участь у сценічній роботі.

Здобувач освіти може *підвищити оцінку* шляхом самостійного вивчення вокальних творів підвищеної складності або систематичної участі у концертних заходах.

Студент, який успішно виконав усі види роботи поточного контролю, має можливість набрати максимально **100 балів** за період роботи до заліку.

Критерії оцінювання індивідуальної роботи

Максимальний бал отримує здобувач вищої освіти, який засвоїв вокальний матеріал, сформовані навички культури співу та артистизму, сценічної роботи.

Мінімальний бал отримує здобувач вищої освіти, який не повністю засвоїв вокальний матеріал, навички культури співу та артистизму сформовані недостатньо у концертній діяльності участі не приймає.

Не отримує бали здобувач вищої освіти, який не опанував навчальний матеріал з відповідних тем індивідуальних занять, не володіє вокальним матеріалом.

Орієнтовний навчальний репертуар (твори композиторів Запорізького краю та Північного Приазов'я)

Хорове диригування, Хоровий клас

1. М. Попов, сл. А. Матвейчука хорова поема Плакали ангели
2. М. Попов, сл. Г. Лютова Величальная Украине
3. М. Попов, сл. Г. Лютова Час горьких дум
4. М. Попов, сл. Г. Лютова Прощание осени
5. В. Рева Літургія до 2000-річчя Різдва Христового
6. В. Рева Рождественский диптих
7. В. Рева, сл. Т. Шевченко «Пренепорочная, благая»
8. В. Рева, сл. Е. Мутевой «Великий Боже»
9. В. Рева, сл. И. Драча «Балада про соняшник»
10. В. Рева, сл. И. Драча «Балада про весноньку»
11. В. Рева, сл. В. Василенко Дивозвуков сон
12. В. Рева «Віночок болгарських народних пісень» для жіночого хору, флейти та ударних
13. В. Рева «А в полі, в полі» (колядка) для мішаного хору без супроводу
14. В. Рева Три хори на вірші Д. Загорецького для мішаного хору без супроводу: «Я могу рифмовать»; «Колыбельная»; «Жизненный путь»
15. Обробка у.н.п. В. Реви Щедрий вечір
16. Хазова А. По риночку ходила обр. у.н.п.

Постановка голосу:

1. Жилинський О., сл. О. Кононенко Мамина сказка
2. Жилинський О. вірші Ю.Рибчинського Стара кав'ярня
3. Жилинський О. вірші Ю.Рибчинського Париж
4. Хазова А. Заводим кота для сопрано і баритона

5. В. Рева, сл. В.Гончарука «Дощ говорить», для вокального ансамблю, саксофона-альта та фортепіано.
6. В. Рева Пісні на вірші українських та російських поетів
7. В. Рева, сл. Л.Черніченко «Звездочки-цепочки», для голосу та фортепіано
8. В. Рева, сл. Г.Гейне «Венчание», для голосу та фортепіано
9. В. Зюзін, сл. А. Щербіна Бердянские тополя
10. В. Зюзін, сл. А. Щербіна Глазами отца
11. Ю. Махотіна Пісня про Бердянськ

Список рекомендованих джерел

Базова

1. Валькевич Р. А. Сценічна культура у педагогічному просторі : навчально-методичний посібник. Кіровоград : ПП «Інцест груп», Харків : Видавець Г.Озеров, 2016. 208 с.
2. Валькевич Р. А. Сценічно-виконавська майстерність : навчально-методичний посібник для студентів VI курсу. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. 72 с.
3. Вокальна педагогіка (сольний спів): підручник (з грифом МОН України) / НМАУ ім. П. І. Чайковського. 3-тє вид. К. : Видавець Бихун В. Ю., 2017. 218 с.
4. Григор'єва В. В., Омельченко А. І. Хорове диригування: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Бердянськ: Видавець БДПУ, 2020. 218 с.
5. Матвєєва О. В. Методика підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-сценічної діяльності : навчально-методичний посібник. Бердянськ : ФО-П Ткачук О.В., 2016 р. 112 с.

Допоміжна

1. Горбенко С. Українська дитяча хорова література. К. : НПУ, 2004. Ч. 2. 270 с.
2. Дем'янчук В. Теорія та практика роботи з дитячим хором (вокальним ансамблем). Навчальний посібник. Тернопіль., 2001. 94 с.
3. Доронюк В. Курс техніки диригування. Івано-Франківськ, 2000. 237 с.
4. Мартинюк Л. В. Методичні рекомендації до практичних занять з курсу «Хоровий клас та практикум роботи з хором» : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О.В., 2014. 60 с.
5. Рева В. Я. Петро Горохов — хормейстер, педагог, учений. Донецьк: Східний видавничий дім, 2009. 124 с.
6. Сенченко Л. Українська сучасна хорова література. Рівне : РДГУ, 2002. 80 с.
7. Стахевич О. Г. З історії вокально-виконавських стилів та вокальної педагогіки : посібник. Вінниця. Нова книга. 2013. 176 с.